

**Nr 72.**

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1928 kl. 4 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående befrielse för arrendatorn M. H. Bågenholm från erläggande av viss honom åliggande arrendeavgift.*

(2:a avd.)

Uti en inom riksdagens andra kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 377, av herr *Lindgren* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning och prövning av frågan om befrielse för arrendatorn M. H. Bågenholm från erläggande av honom åliggande arrendeavgift för 1927 för kronoegendomen Mons huvudgård å kronoparken Mon i Dalslands revir.

Till stöd för denna hemställan har motionären anfört, att arrendatorn genom vattenskador under åren 1926 och 1927 lidit stora förluster, varjämte arrendet från och med den 14 mars 1926 höjts från 650 kronor till 800 kronor. Till följd härav hade arrendatorn fått sin ekonomi undergrävd och kunde icke fullgöra sina förpliktelser. Arrendatorn, som hade stor familj, stode nu alltså inför risken att bliva berövad sina existensmöjligheter.

Utskottet har i vederbörlig ordning infordrat domänstyrelsens yttrande över motionen, vilket till utskottet inkommit jämte yttranden av vederbörande jägmästare och överjägmästare ävensom av domänintendenten i Älvsborgs län. Förenämnda yttranden återfinnas i en vid detta utlåtande fogad bilaga.

Av myndigheternas yttranden inhämtas bland annat följande. Arrendatorn Bågenholm har sedan den 14 mars 1906 arrenderat Mons huvudgård, belägen å kronoparken Mon i Dals-Eds och Töftedals socknar av Älvsborgs län. Under tiden 1906—1926 var arrendet 650 kronor. Det höjdes från och med den 14 mars 1926 till 800 kronor, men därefter har — sedan arrendatorn ansetts böra beredas någon ersättning för den skada, som orsakats genom översvämningar — för tiden 14 mars 1928—14 mars 1930 arrendet nedsatts med 300 kronor till 500 kronor för år. Arrendeavgiften har skolat erläggas den 15 februari för löpande arrendeår.

Beträffande förenämnda översvämningar upplyses, att de under åren 1926 och 1927 förorsakat betydande skada å grödan och jorden.

*Utskottet.*

Motionären avser, att ifrågavarande arrendator på grund av de ekonomiska svårigheter, som — särskilt på grund av höjt arrende och inträffade översvämningar — för honom uppstått, måtte befrias från att erlagga arrendeavgift för tiden den 14 mars 1927—den 14 mars 1928.

På sätt förut nämnts har emellertid arrendet, vilket från och med den 14 mars 1926 höjts från 650 kronor till 800 kronor, endast för två arrendeår varit bestämt till sistnämnda belopp; för de två följande åren har — med hänsyn just till berörda vattenskador — arrendeavgiften sänkts till 500 kronor. I det hänseende motionären avser har alltså redan viss jämkning ägt rum.

Utskottet anser sig icke kunna ingå på något ståndpunktstagande till frågan, huruvida den lindring, som sålunda redan beretts arrendatorn, är lämplig och billigt avvägd. Uppenbarligen skulle det leda till icke önskvärda konsekvenser, om de enskilda framställningarna på förevarande område skulle handläggas i den ordning, här ifrågasatts. Utskottet håller alltså före, att den vidare prövning av ifrågavarande fall, som må anses påkallad, bör ankomma på vederbörande förvaltningsmyndigheter.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att motionen II: 377 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 maj 1928.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

---

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Nilsson i Kabbarp, Linders, Andersson i Fältenborg, Boberg, Sjöblom, Lundell, Fritiof Gustafson och Alexander Nilsson; samt

från andra kammaren: herrar Johansson i Uppmälby, Olsson i Broberg, Andersson i Prästbol, Andersson i Grimbo, Hedlund i Häste, Vahlstedt, Gustafson i Vimmerby, Olsson i Rödningsberg och Adler.

---

*Bilaga.***Yttranden.**

»Av utredningen i ärendet framgår, bland annat, *att* de arrendeavgälder, som för olika perioder pålagts Bågenholm under tiden 1906—14 mars 1930, kunna, med fullt hänsynstagande till egendomens ur jordbrukssynpunkt rätt svaga beskaffenhet, betecknas såsom mycket moderata, *samt att* Bågenholm icke synes, under den långa tid han arrenderat egendomen, hava ägnat densamma behörig skötsel.

Domänstyrelsen.

Det är ej osannolikt, att ett efterskänkande av kronan tillkommande arrendeavgäld vid ifrågavarande egendom för tiden 1927—14 mars 1928 skulle föranleda framställande av anspråk på efterskänkande av kronans rätt till dylik avgäld jämväl från andra arrendatorer, vilka särskilt genom de för jordbruket under de sista två åren synnerligen ogynnsamma väderleksförhållandena råkat i en bekymmersam ställning.

På grund härav och under hänvisning i övrigt till handlingarna i ärendet får domänstyrelsen som sin åsikt uttala, att förevarande motion icke synes böra föranleda vidare åtgärd.»

»Med anledning — — — får jag, med överlämnande av infortrade yttranden i ärendet av jägmästaren i Dalslands revir och domänintendenten i Älvsborgs län, vördsamt anföra följande:

Överjäg-mästaren.

Av nyss nämnda yttrande framgår

*att* den förhöjning av den från den 14 mars 1906 utgående arrendeavgiften, 650 kronor, med 150 kronor, som från och med den 14 mars 1926 vidtagits, måste, i betraktande av penningvärdets fall och de betydande kostnader, som kronan under nämnda arrendeperiod nedlagt å arrendelottens byggnader, dels genom uppförande 1908 av en ny dyrbar ladugårdsbyggnad, dels genom reparationer och förbättringar å övriga byggnader för en kostnad av 1,452 kronor, anses synnerligen moderat;

*att* sistnämnda arrendebelopp, 800 kronor, motsvarande endast omkring 16 kronor per har för åkerjorden, ej skäligen kan anses högt ens för så svag jord som den ifrågavarande och uppenbarligen utgör en ytterligt ringa ränta på de kostnader, kronan nedlagt först på inköp av ifrågavarande hemman och sedan på byggnaderna å detsamma;

*att* den i motionen förekommande, säkerligen från Bågenholm härstammande uppgiften, att Bågenholm blivit hotad med omedelbar vräkning, om han ej underskrev det nya kontraktet med förenämnda förhöjning, ej är med verkligheten överensstämmande;

*att* arrendatorn Bågenholm i hög grad försummat skötseln av egendomen och därigenom måste anses i avsevärd grad själv vara skulden till, att egendomens avkastning gått tillbaka och hans egen ekonomiska ställning försämrats;

*att* åren 1926 och 1927 till följd av ovanligt ymnig nederbörd svåra översvämningar å arrendelottens låglänta mossjord förorsakat betydande skada å grödan och jorden;

*att* emellertid arrendatorn ansetts böra beredas någon ersättning för den skada, som genom nämnda översvämningar förorsakats, vilket skett på det sätt, att arrendeavgiften i arrendekontraktet för åren 14 mars 1928—14 mars 1930 nedsatts från 800 till 500 kronor.

På grund av vad ovan anförts, och då arrendatorn Bågenholm sålunda genom nyssnämnda nedsättning i arrendeavgiften kommer att under de närmaste tvenne åren i avsevärd grad beredas ersättning för den förlust, varav han genom översvämningarna drabbats, anser jag mig icke kunna tillstyrka, att ytterligare ersättning härför beredes honom, så mycket mindre, som andra kronans arrendatorer ävensom arrendatorer av ecklesiastika löneboställen ej torde hava beretts eller komma att beredas ersättning för dem förorsakade liknande skador.

För den händelse emellertid, oaktat ovan nämnda omständigheter, ytterligare ersättning för de genom översvämningarna uppkomna skadorna anses böra beredas arrendatorn Bågenholm, synes sådan kunna utgå på det sätt, att den redan förfallna men ej betalade arrendeavgiften för året 14 mars 1927—14 mars 1928 nedsättes med samma belopp, 300 kronor, varmed arrendeavgiften för åren 1928 och 1929 kommer att nedsättas.»

*Jägmästaren.* »Ifrågavarande Mons huvudgård är såsom motionären riktigt antyder en arrendelott under kronoparken Mon inom Dalslands revir, en jordbruksfastighet, som står under skogsstatens förvaltning — och är således icke att hänföra till kronans utarrenderade jordbruksdomäner.

När därför motionären talar om att någon arrendevärdering icke skett före arrendelottens förnyade utarrendering från och med 14 mars 1926, tydligen avseende bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 4 juni 1908, angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner punkt 6, varuti bestämmes bland annat, att vid förestående utarrendering av kronans jordbruksegendom arrendevärdering skall äga rum verkställd av domänintendent i samråd med tvenne därtill vederbörligen utsedda i lantbruks- m. fl. förhållanden kunniga män, så gör han sig skyldig till en förväxling.

För inägor å kronopark, sådan som det nu är fråga om, gäller vid utarrendering lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, och här finnes ingen som helst bestämmelse om någon arrendevärdering.

På grund av kungl. domänstyrelsens bestämmelse i reglementariska föreskrifter för skogsstatens förvaltande personal verkställer dock jägmästaren en viss beräkning av arrendeavgälden.

Något hot om omedelbar vräkning har aldrig skett och har ej ens kunnat ske, då detta är en sak, som överexekutor efter gjord framställning förordnar om, vilket borde vara motionären noggsamt bekant.

Den arrenderade egendomen innehar en areal av

åker	50.09 har
betesäng	2.92 »
odlingsmark	5.31 »
	58.22 har

med manshus, statbyggnad, ladugårdsbyggnad, redskapsskjul, magasin, vedbod och hemlighus, mjölkbod, källare och brygghus.

Och har för tiden 1906—14 mars 1926 varit utarrenderad till M. H. Bågenholm för allenast 650 kronor per år. Ehuru kronan år 1908 uppfört en ny 32 meter lång, utmärkt ladugårdsbyggnad av tegel under tak av tegel försedd med cementering, har någon förhöjning icke skett i arrendet, utan har arrendatorn under hela kristiden med dess högt uppskruvade priser å jordbruksprodukter varit i tillfälle tillgodogöra sig egendomens hela avkastning mot detta låga arrende.

Långt ifrån att då underhålla husen och förbättra jorden har arrendatorn så misskött egendomen att, såsom synes av bilagda avskrift av instrument, syn på grund av anmälan om vanhävd å densamma måst hållas år 1917. Ehuru synemännen då icke ville beteckna densamma såsom vanhävdad, hava de dock funnit skötseln i hög grad försummad.

Sedan dess har någon uppräckning av egendomen icke skett, utan tvärtom.

Motionärens påstående om de dåliga husen motsäges av protokollet vid laga av- och tillträdessynen år 1926 — avskrift bifogas — varav framgår, att allenast logen med lada samt vedboden äro dåliga, övriga hus äro i gott stånd.

Att egendomen är vattensjuk beror till en hel del därpå, att, såsom ock syneinstrumentet utvisar, arrendatorn i stället för att utföra föreskriven täckdikning helt enkelt igenplöjt de öppna dikena, så att en areal av cirka 20 hektar blivit utan dränering. Då arrendatorn vid synen likväl påstod att täckdikning skett härstädes, företogs undersökningar genom grävningar, varvid förhållandet konstaterades.

Då motionären var en av synemännen vid den sålunda hållna synen, borde dessa sakförhållanden vara av honom noggsamt kända.

Därest arrendatorn skött egendomen på ett förtjänstfullt sätt, borde hans ekonomi efter en 22-årig arrendetid hava varit mycket god.

Att arrendebeloppet för åren 1926—14 mars 1928 blott höjts från 650 kronor — vartill det fastställdes år 1906 — till 800 kronor, år 1926, torde väl, med de nybyggnader kronan utfört, få anses humant.

Sant är att under år 1927 översvämningar ägt rum i stor utsträckning, men detta var fallet med de flesta egendomar inom Dalsland. Andra arrendatorer, speciellt å ecklesiastika egendomar, som haft dubbelt så stora arrenden och under åratals tid lidit av vattenskador, hava ånskönt framställningar gjorts icke av riksdagen medgivits någon som helst nedsättning i arrendena.

Att översvämningarna skulle bero på en del smärre bäckrensningar och myrdikningar på kronoparken är blott en förutfattad åsikt — intalad i kronotorparna — tvärt om borde desamma, ävensom frostländigheten, härav minskas. I vilket fall som helst äro dessa av så ringa omfattning, att något avseende icke kan fästas härvid.

Vidare må anföras, att, på därom av arrendator Bågenholm gjord framställning, kontraktet om egendomen förlängts på 2 år, men, med avseende fästat just å senare årens översvämningar, med till kronor 500 per år sänkt arrende.

Som jämförelse må meddelas, att kronojägaren för kronojägarbostället Lansberg, omfattande 3.46 har åker och 2.90 har hagmark, summa 6.36 har, samt nödiga små åbyggnader, beläget i närheten av Mons huvudgård, erlägger en hyra av 456 kronor per år.

Ett arrendebelopp av 500 kronor för Mons stora huvudgård motsvarar således ej ens skälig hyra för egendomens hus. Anmärkas bör ock att arrendet erlägges så att säga i efterskott, d. v. s. för året 1927—14 mars 1928 betalas arrendet 15 februari 1928.

På grund av vad sålunda anförts och då arrendatorn redan genom avsevärd nedsättning i arrendebeloppet för kommande två år beretts skälig ersättning för lidna vattenskador, får jag vördsamt avstyrka bifall till föreliggande framställningen.»

Domän-  
intendenten.

»Över skötseln av Mons huvudgård finnas så många uttalanden i senare årens syneinstrument, att ytterligare yttrande i denna sak ej kan vara av nöden. Det torde kunna fastslås, att arrendator Bågenholm ej ägnat jordbruket det intresse och den omsorg, som kunde varit önskvärt för såväl egendomens hävd som även för hans egen ekonomi. Däremot kan jag ej instämma i jägmästarens påstående att därest arrendatorn, under sitt 22-åriga arrende skött egendomen på ett förtjänstfullt sätt, hans ekonomi nu borde varit god. Jordbruket på Mon är så vanlottat och påverkas av så många störande riskmoment, frost, högvatten, otjänliga väderleksförhållanden både vår och höst, att ingen kan ernå annat än en mycket torftig försörjning som arrendator på denna egendom. Man måste känna sig mycket tveksam huruvida det är ekonomiskt riktigt att uppodla och bebygga så svag och vanlottad jord som Mons huvudgård. Att driva detta jordbruk med lejd arbetskraft torde aldrig komma att giva något vidare överskott. Enda sättet att få lönande bruk här synes mig vara att uppdelat egendomen i så små lotter, att dessa kunna helt och hållet skötas medels familjens arbetskraft. Med det anförda har jag velat framhålla, att jag ställer mig mycket tveksam, huruvida intensivare och dyrbarare drift varit ekonomiskt riktig.

Rörande vattenflödena under år 1927 har jag dels vid besök på egendomen den 15 november 1927 konstaterat, att arrendatorn hade anmärkningsvärt litet stråfoder och dels från flera håll fått bekräftelse på, att arrendatorns påstående om översvämningar och förstörelse på så gott som all gröda är riktig. 1927 års skörd måste betecknas som synnerligen minimal, och det torde kunna fastslås, att arrendatorns skötsel ej varit orsaken till detta resultat.

Även om dikningen i skogen ej är så betydande, torde den dock hava bidragit till, att avvattningen skett hastigare och således ökat på årets översvämningar. Men huvudorsaken till årets flöden är givetvis de oerhörda nederbördsmängder, som fallit under sistliden sommar, och de otillräckliga avrinningsförhållanden som förefinnas.

Om det i motionen påtalade arrendet och dess stegring under senare år kan framhållas, att arrendet under normala förhållanden torde få anses billigt. Men betingelserna för lönande jordbruksdrift på Mon äro så små, att det torde vara förenat med svårigheter få ut så pass nettoöverskott, att det räcker till även ett litet arrende.

Till sist vill jag framhålla att arrendator Bågenholm förefaller mig osympatisk på så vis, att han begagnar varje tillfälle för att söka sko sig på statens bekostnad.

Ehuru jag således ej kan beteckna arrendet å Mon som högt, har dock 1927 års driftresultat varit sådant, att arrendatorn är i stort behov av stöd och hjälp.

På grund av det anförda får jag vördsamt förorda, att arrendator Bågenholm beredes lättnad i någon form.»

---